МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF GROUP ACTIVITIES OF CHILDREN

Стаття присвячена теоретичному аналізу суті методологічних підходів, на яких базується організація групової діяльності дітей. У статті розглянуто особливості трактування понять «підхід», «методологія», «методологічний підхід» і «групова діяльність». Визначено сутність і основні положення загальнонаукових та конкретно-наукових підходів і схарактеризовано особливості їх реалізації в організації групової діяльності дітей. Основу організації групової діяльності в закладах дошкільної освіти складають загальнонаукові підходи: системний, синергетичний, діяльнісний; конкретнонаукові: особистісно-орієнтований. Обґрунтовано вибір методологічних підходів на кожному із визначених методологічних рівнях. У статті доведено, що тільки комплексне поєднання проаналізованих методологічних підходів забезпечує науково-методичні засади організації групової діяльності. Сучасні методологічні підходи в організації групової діяльності є вирішальними для наукового обґрунтування. Особистісно орієнтований підхід полягає в тому, що при конструюванні та реалізації педагогічного процесу орієнтуються на особистість як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності. Синергетичний підхід полягає в здійсненні самореалізації і саморозвитку особистості на основі постійної взаємодії з однолітками та дорослими, з навколишнім середовищем, яка сприяє формуванню нових якостей особистості. Синергетичний підхід полягає у здійсненні самореалізації і саморозвитку особистості на основі постійної взаємодії з однолітками та дорослими, з навколишнім середовищем, яка сприяє формуванню нових якостей особистості. Діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. Тільки через діяльність і в діяльності можуть формуватися вміння й навички дітей дошкільного віку. До того ж діяльність повинна бути організована так, щоб її суб'єктом виступав дошкільник, а не вихователь. Суб'єктом діяльності стає людина, яка бере активну участь у досягненні її результатів.

Сучасні методологічні підходи розвитку групової діяльності є вирішальними для наукового обґрунтування ефективної організації навчального процесу закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: підхід, методологія, методологічний підхід, група, діяльність, групова діяльність.

The article is devoted to theoretical analysis of the essence of methodological approaches on which the organization of group activity of children is based. The article deals with the features of interpretation of the concepts "approach", "methodology", "methodological approach" and "group activity". The essence and basic provisions of general scientific and concrete scientific approaches are determined and the peculiarities of their realization in organization of group activity of children are characterized. The basis for organizing group activities in pre-school educational establishments consists of general scientific approaches: systematic, synergistic, activity; Specifically scientific: personality-oriented. The choice of methodological approaches at each of the identified methodological levels is substantiated.

The article proves that only a complex combination of the analyzed methodological approaches provides the scientific and methodological foundations for the organization of group activities. Modern methodological approaches in the organization of group activities are crucial for scientific substantiation. A person-centered approach is that when designing and implementing a pedagogical process, they focus on the individual as the goal, subject, result and the main criterion for his or her effectiveness. The synergistic approach is to realize self-realization and self-development of the personality on the basis of constant interaction with peers and adults, with the environment, which contributes to the formation of new personality traits. The synergistic approach is to realize self-realization and self-development of the personality on the basis of constant interaction with peers and adults, with the environment, which contributes to the formation of new personality traits.

The activity approach is based on the recognition of activity as the basis, means and decisive condition for personal development. Only through activities and activities can the skills of children of preschool age be formed. In addition, the activity should be organized so that the subject is the preschooler, not the educator. The subject of the activity is the person who is actively involved in achieving its results.

Modern methodological approaches to the development of group activities are crucial for the scientific substantiation of the effective organization of the educational process of the institution of preschool education.

Key words: approach, methodology, methodological approach, group, activity, group activity.

УДК 37.011.09

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-6>

Колеснік К.А.,

асистент кафедри дошкільної та початкової освіти

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Дошкільний вік – найвагоміший період розвитку особистості дитини. Саме в цей період відбувається збагачення й упорядкування досвіду дошкільника, усвідомлення себе в соціумі, колективі, бурхливо розвивається мислення й уява.

Результатом сучасної освіти є особистість з гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все

нове, зі сталими орієнтувальними навичками та творчими здібностями, здатністю працювати в групі. Адже сьогодні в умовах прискорення науково-технічного прогресу, створення різноманітних корпорацій, надлишку інформації підвищується роль інформаційно-комунікаційних здібностей окремого індивіда, його здатності працювати в парі або команді. У сучасних педагогічних і пси-

хологічних дослідженнях наголошується на потенціалі групової діяльності. Науковці стверджують, що для психічного розвитку дошкільника важливе значення мають ігрова, трудова й навчальна діяльності, які передбачають передусім групову форму її організації.

Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства зумовив парадигмальне оновлення системи дошкільної освіти. А. Новіков, аналізуючи компоненти парадигм, виокремив особливості сучасної освіти, лейтмотивом якої є орієнтація на особистість дитини, формування в неї компетентності, розвиток комунікативності, прагнення до самоосвітньої та пошукової діяльності. Вказані особливості варто враховувати в процесі організації групової діяльності з дітьми дошкільного віку. Тому важливим завданням є пошук методологічних підходів, наукових основ змісту поняття «групова діяльність» у роботі з дошкільниками [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми методології педагогіки досліджували В. Андрущенко, М. Богуславський, В. Бусело, С. Гончаренко, В. Краєвський, В. Кремень, А. Петрова, О. Сухомлинська, К. Ушинський, Е. Юдін та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши науково-педагогічну літературу з теми, ми можемо зазначити, що методологічні підходи питання організації групової діяльності вивчалось недостатньо. Зважаючи на вище зазначене, тема статті є досить актуальною.

Мета статті – розглянути основні методологічні підходи до організації групової діяльності дітей

Виклад основного матеріалу. На думку В. Бусела, підхід – це сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь [3]. Термін «підхід» слід розуміти як певний погляд на об'єкт, а також особливу процедуру побудови всього дослідницького циклу. Деякі дослідники-методологи називають підхід «дослідницькою стратегією». У більш широкому розумінні, цей термін означає органічне поєднання теорії (або концептуальних поглядів) з низкою методів, які в сукупності дають те або інше відображення реальності.

Термін «методологія» означає «вчення про методи» або «теорія методів». А. Петрова під методологічним підходом розуміє загальнонаукову категорію, що має два значення: початковий принцип, вихідна позиція, основне положення або переконання, що становить основу дослідницької діяльності; напрям вивчення об'єкта (предмета) дослідження.

Методологія науки дає характеристику компонентів наукового дослідження – його об'єкта, предмета аналізу, завдання дослідження, сукупності дослідницьких засобів, необхідних для вирішення завдання, а також формує уявлення про

послідовність руху дослідника в процесі виконання завдання.

Визначимо особливості і можливості методологічних підходів до визначення суті групової діяльності в закладах дошкільної освіти, які повинні відображати діалектику загального, часткового й одиничного та логіку її застосування. Керуючись класифікаціями наукових підходів у сфері педагогічної освіти, розроблених О. Акімовою [1], В. Беляєвою, О. Дубасенюк [5], З. Равкіною, Н. Якою [7] та ін., ми виділили відповідні групи методологічних підходів до визначення змістових особливостей становлення та розвитку організації групової діяльності з дітьми дошкільного віку.

1. Загальнонаукові методологічні підходи, які визначають стратегічні напрями застосування групової діяльності: системний, діяльнісний, синергетичний.

2. Конкретнонаукові методологічні підходи, які визначають ціннісні орієнтири у впровадженні досліджуваної діяльності серед дошкільників:

– гуманістично орієнтовані, які дають можливість усебічно охарактеризувати суб'єктів діяльності, особливості їхнього розвитку та саморозвитку в умовах дошкільної освіти: особистісно орієнтований, аксіологічний, акмеологічний, дослідницький.

Основу організації групової діяльності в закладах дошкільної освіти складають загальнонаукові підходи: системний, синергетичний, діяльнісний; конкретнонаукові: особистісно орієнтований.

Особистісно орієнтований підхід (І. Бех, І. Зязюн, В. Радул, О. Пехота, В. Серіков, І. Щербак, С. Якименко, І. Якиманська та ін.) полягає в тому, що при конструюванні та реалізації педагогічного процесу орієнтуються на особистість як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності. В «Українському педагогічному словнику» особистісний підхід визначено як послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії.

Це базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною й колективом. Цей підхід передбачає вміння вихователів визначати такий стиль спілкування з дітьми дошкільного віку та вибирати з методів і форм навчання такі, які розкривали б їх потенційні можливості найефективніше.

Системний підхід проаналізований у наукових працях філософів (І. Блауберг, В. Кузьмін, В. Кушнір, В. Садовський, Е. Юдін та ін.), психологів (О. Бодальов, Е. Климов, А. Леонтьєв, К. Платонов та ін.) і педагогів (В. Беспалько, В. Вакуленко, О. Галус, Н. Гузій, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Семенов, С. Сисоєва, В. Сластьонін, А. Сущенко та ін.).

Ґрунтуючись на основних принципах реалізації системного підходу, які висвітлені у працях В.Ю. Бикова [2, с. 210], до визначальних принципів

реалізації системного підходу щодо розвитку групової діяльності дітей у системі дошкільної освіти, які уточнюють його сутність, можна віднести:

– принцип цілісності, який полягає у проведенні вихователем систематичної і цілеспрямованої роботи по створенню умов для співпраці дітей, врахування особливостей розвитку спільної дії у дітей-дошкільників;

– принцип структурності, який дозволяє описувати підсистеми групової взаємодії як структури через розкриття сукупності зв'язків і відносин між її об'єктами.

За системного підходу до розвитку атмосфери співпраці враховується сукупність взаємопов'язаних аспектів: емоційне зближення дітей на початку спільної діяльності, емоційний настрій один на одного; закріплення позитивних переживань, отриманих в процесі співпраці; задоволення від спілкування з іншими дітьми; опора на пізнавальний інтерес дитини.

Діяльнісний підхід стверджує уявлення про діяльність як про основний засіб і головну умову розвитку особистості. Діяльнісний підхід лежить в основі аналізу педагогічних процесів, орієнтованих на керувану педагогом пізнавальну діяльність дітей. Цей підхід припускає врахування педагогом характерних особливостей групової діяльності, яку він організовує з метою навчання, виховання і розвитку дошкільників. Це здійснюється через зміст і форму самих навчальних завдань, через спілкування з дітьми.

Цей підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. Тільки через діяльність і в діяльності можуть формуватися вміння й навички дітей дошкільного віку. До того ж діяльність повинна бути організована так, щоб її суб'єктом виступав дошкільник, а не вихователю. Суб'єктом діяльності стає людина, яка бере активну участь у досягненні її результатів.

У нашому дослідженні діяльнісний підхід визначив навчальну взаємодію дітей у процесі вирішення навчальних завдань, щоб сформувався колектив і був реалізований принцип комунікативності навчання.

Синергетичний підхід (О. Вознюк, В. Кушнір, В. Лутай, Н. Протасова, О. Чалий та ін.) полягає у здійсненні самореалізації та саморозвитку особистості на основі постійної взаємодії з однолітками та дорослими, з навколишнім середовищем, яка сприяє формуванню нових якостей особистості. Синергетичний підхід до дошкільної освіти

передбачає розробку варіативних моделей освітнього процесу, головними принципами яких будуть взаємодія і співпраця.

К. Крутій зазначає, що групова діяльність (індивідуально-колективна) характеризується розподілом групи на підгрупи й роботою з ними одночасно або по черзі [4, с. 76]. Показником розподілу дітей є рівень розвитку пізнавальних здібностей дітей, знання, уміння, навички, спільність інтересів дітей тощо. А головне завдання педагога – забезпечити взаємодію дітей у процесі навчання.

Таким чином, у сучасній педагогічній науці існує безліч методологічних підходів, що визначають різні напрями досліджень і відображають специфіку організації групової діяльності. Аналіз сучасних підходів показує, що групова діяльність дозволяє будувати взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, з урахуванням індивідуальності кожного з учасників взаємодії, орієнтуючись на різні грані розуміння і прийняття індивіда як особистості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акімова О.В. Сучасні підходи до аналізу історико-педагогічного процесу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: Педагогіка і психологія*. Вип. 11. 2004. С. 14–18.
2. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атака, 2008. С. 384.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпін'я : Перун, 2005. 1728 с.
4. Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К.Л. Крутій, О.О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324 с.
5. Дубасенюк, О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : монографія. Житомир : Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2005. С. 166–167.
6. Новиков А.М. Постиндустриальное образование. Москва : Издательство «Эгвес», 2008. 136 с.
7. Якса Н.В. Концептуальні положення професійної педагогічної освіти в аспекті полікультурності. *Українська полоністика*. 2009. Вип. 6. Педагогічні дослідження. С. 87–98.
8. Karuk I.V. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology "educational trip". *Imperatives Of Civil Society Development In Promoting National Competitiveness : Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. Vol. I, December 13–14, 2018. Batumi, Georgia : Publishing House "Kalmosani", 2018. P. 254–257.